

Отже, важливо знати і пам'ятати, що не всі стани і поведінка повинні бути медикалізовані понад міру, і що суспільство має зберігати баланс між медичним підходом до станів й збереженням автономії та права людини на прийняття рішень про своє здоров'я та життя. Тому потрібно розуміти та розрізняти позитивні та негативні наслідки медикалізації та працювати над розвитком більш гуманних та ефективних підходів до діагностики та лікування різних захворювань.

Література:

1. Lantz, P. M. The Medicalization of Population Health: Who Will Stay Upstream?, The Milbank Quarterly, Vol. 97, No. 1, 2019, pp. 36-39. – URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6422602/>
2. Murano, M. C. Med Health Care Philos. 2018; 21(2): 243 – 253. – URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5956020/>
3. Kaczmarek, E. How to distinguish medicalization from over-medicalization?, Medicine, health care and philosophy, 2019, pp. 119-128. – URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6394498/>
4. Blasco-Fontecilla, H.. Medicalization, wish-fulfilling medicine, and disease mongering: Toward a brave new world?, Revista Clínica Española, Volume 214, Issue 2, March 2014, pp. 104-107 – <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014256513002932?via%3Dihub>
5. Lilly, S. The Medicalization of Childhood Behaviors Does More Harm than Good, Mad in America, 2023. – URL: <https://www.madinamerica.com/2023/01/medicalization-childhood-behaviors-harm-good/#comments>

Коршунова М. І.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
korshunovamilenaa@gmail.com

Науковий керівник:

д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

РЕЛІГІЙНІ, ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ: ДО СПЕЦИФІКИ ПРОБЛЕМИ

Розвиток та просування такої галузі в медицині як трансплантологія, дозволяє на сьогодні лікувати багатьох тяжкохворих і давати їм другий шанс на життя. Пересадка органів як метод лікування має велике соціальне значення, так як дозволяє не тільки продовжити життя, а й надати більш високий та якісний його рівень. Однак, використання органів інших людей

для трансплантації на сьогоднішній день є предметом релігійних, правових та етичних дискусій.

Трансплантологія бере свій початок ще з минулого століття, проте першим нормативно-правовим актом в незалежній Україні, який включав в себе положення про трансплантацію анатомічних матеріалів, є Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров’я” від 19 листопада 1992 року. Надалі дана галузь медицини майже не розвивалась, оскільки не було відповідної законодавчої бази, технічного оснащення та необхідного фінансування.

Прийнятий вищезазначений нормативно-правовий акт закріплював можливість здійснення пересадки у визначеному законодавством порядку, проте законодавство, яке б регулювало цю сферу, було відсутнє [1; 2; 3]. Врегулювання проблемних питань у трансплантології було вирішено 17 травня 2018 році, коли на сесії Верховної Ради був прийнятий Закон України “Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини”, котрий вступив у дію з 1 січня наступного року [6].

Моральні проблеми трансплантології базуються на різновидах пересадки. Існують такі види трансплантації: 1. від живого донора; 2. від померлого донора.

В першому випадку мова йде про вилучення у донора тільки тих органів/тканин, без яких він не в змозі продовжувати повноцінне життя. Найбільш часто забираються нирки та частина печінки. Основні проблеми, які виникають при трансплантації від живого донора, пов’язані з тим, якою мірою і яким чином може бути гарантована справді добровільна згода донора. Ціла низка моральних і юридичних проблем виникає у зв’язку з вилученням та пересадкою органів/тканин від померлих донорів. Інтерпретуючи термін “померлий донор”, доречно навести його офіційне визначення. Померлий донор – людина, якій встановлено діагноз “смерть мозку”. Після констатації смерті, протягом наступних декількох днів можна штучно підтримувати вегетативні функції в організмі, зокрема, роботу життєвоважливих органів таких, як серце, легені і т.д.

В даний час “трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту і спрямований на відновлення здоров’я людини” [6]. Пересадка серця як ніяке інше досягнення сучасної культури з особливою гостротою поставило перед нею неоднозначні філософсько-антропологічні питання: що таке людина? що визначає особистість? у чому полягає людська самоідентичність?

До цього дня не вщухають суперечки про етичний аспект подібних операцій.

Ступінь спорідненої близькості донора і реципієнта, право реципієнта на отримання інформації про донора і навіть сама можливість вилучення органів для пересадки – це питання, що не дають спокою теологам, психологам, лікарям і всім, хто так чи інакше стикається з необхідністю порятунку життя шляхом трансплантації.

Найбільше ідея трансплантації цікавить нас з позиції цінності людського життя.

Поняття цінності людського життя передбачає ставлення до людини як розумної істоти, якій необхідна абсолютна повнота фізичного, соціального та особистісного буття.

Питання вилучення органів померлих для вивчення (а в наші дні і для пересадки) корінням сягає релігійної свідомості.

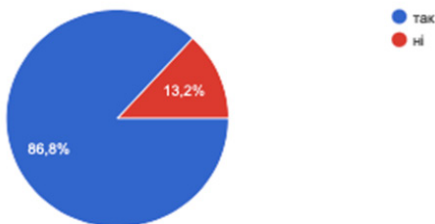
В іудаїзмі та ісламі діє традиційна заборона на вилучення органів та тканин з тіл покійних. Передбачається, що тіла повинні залишатися в могилах непошкодженими ззовні і тим, хто очікує майбутньої неділі в Судний День. Пророк Мухаммед називає лікування і полегшення людських страждань “справою святих людей”, проте питання трансплантації довгі роки перебували поза сферою інтересів мусульманських теологів. Високий відсоток смертності серед ортодоксальних іудеїв та мусульман, які потребували трансплантації життєво важливих органів, змусив деякі релігійні громади (у тому числі і в Єрусалимі) переглянути своє ставлення до проблеми пересадки органів.

Вчинок донора та його рідних, які дали згоду на вилучення органів заради порятунку життя, у багатьох випадках відтепер визнається прикладом духовного альтруїзму, “посмертним благодіянням” покійного. Однак ставлення прихильників та даних релігій до трансплантації, як і раніше, залишається дуже непростим: “Сама по собі ідея пересадки органів не виключає негативного результату такого втручання в людське тіло, однак так чи інакше вимагає вилучення органу з тіла покійного. То чи не є трансплантація подвійним втручанням у тіло людини та справу Його Творця?” – Запитують деякі богослови-хасиди.

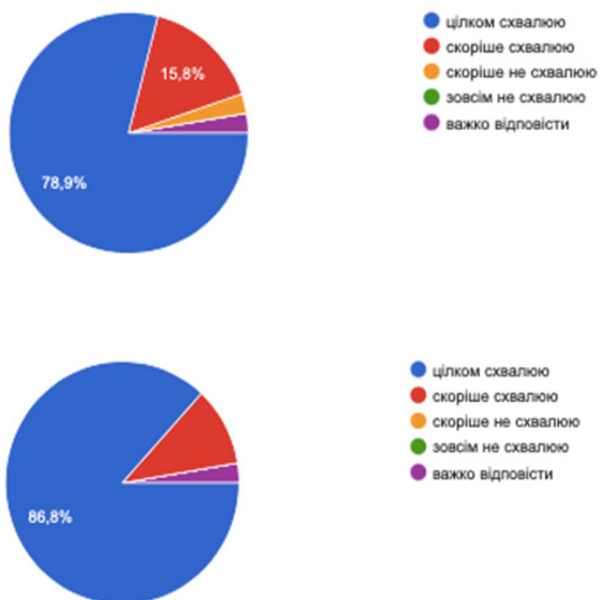
Християнство з його традицією милосердя до страждаючих і чудесами зцілення, явленими Христом, в наш час відноситься до ідеї трансплантації як «до наслідування подвигу Спасителя, що віддав Своє Життя і плоть в ім'я викуплення наших гріхів» (з проповіді Іоанна Павла) [4].

Католицька церква поряд з численними протестантськими конфесіями займається сильною проповіддю трансплантації, розміщуючи на воротах соборів заклики, котрі кажуть “Твої органи не знадобляться тобі на небесах” [5].

Попри тисячі дискусій з приводу причетності релігії, етики та моралі до галузі трансплантології, більшість людей (із вибірки 40) мають спільну думку. Було проведено збір та опрацювання статистичних даних серед населення віком менше 18-ти років до старше 42-х. Дані свідчать про обізнаність вибірки в трансплантації:

Вибірка надає перевагу більше саме трупній трансплантації, ніж родинній:

Думка людей, котрі взяли участь в опитуванні, з питання “чи має в трансплантології поставати проблема етики, моралі і релігії, проти питання життя” розділилось на три табори:

1. “Не має поставати нічого”:

“ні, тому що життя – найвища цінність”

“ні, тому що боротьба за життя людини повинна поставати вище норм”

“я думаю, що набагато важливіше зберегти життя людини”

“життя першочергово”

“я вважаю, що життя – найвища цінність, а завдання медицини і лікарів його рятувати, тому питання етики, моралі та релігії відходять на задній план”

2. “Так”:

“Так”

“Так. Людина має робити це свідомо з урахуванням власної ідентичності, що включає в себе релігійні переконання, етику та мораль”

3. “Релігії – ні, етики та моралі – так”.

“Етики та моралі – так, існує історія з життя, коли мозок донора не помер (після аварії), проте його повністю паралізувало на кілька тижнів через травму спинного мозку і якби цього не виявили вчасно, його живим би розрізали, щоб забрати органи, без знеболювання і т. д, також має поставати

питання, коли донор родич, який має ризик піддатися фізичному, емоційному та фінансовому насиллю, якщо не віддасть орган.

Релігії – ні, вона не повинна контролювати медичні питання (як у Польщі, наприклад, де релігія заборонила аборти), більш того, коли лікар певний дізнається, що жінка вагітна, але через 9 місяців у неї нема дитини – вона нестиме кримінальну відповідальність за “вбивство”, про викидень потрібно повідомляти та проходити тести на наявність фарм препаратів для абортів (не доведеш – можеш опинитися за ґратами)”.

Отже, трансплантація органів являється однією із найважливіших галузей сучасної медицини. Операції по пересадці органів дозволяють повернути до життя безліч раніше приречених хворих. При цьому як необхідність вилучення органів у покійних донорів, так і рішення людини віддати свій орган або його частину заради порятунку життя багатьма, як і раніше, сприймається негативно. Це може бути пов'язано з догматичними заборонами (хасидизм – ортодоксальний іудаїзм), з особистим упередженням людини, що сприймає тіло як “особисту межу реальної”.

Але незважаючи на протиріччя, у більшості “жертвна” ідея трансплантації знаходить позитивний відгук. Цінність людського життя у разі смерті донора (смерті мозку) визначається готовністю близьких донора пожертвувати його органи та тканини заради повернення реципієнту (іншому) повноцінної якості життя.

Література:

1. Інструкція щодо вилучення органів людини в донора-трупа: затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000 № 226. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-00>.
2. Умови забезпечення збереження анатомічних матеріалів під час їх перевезення: затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000. № 226. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-00>
3. Інструкція щодо вилучення анатомічних утворень, тканин, їх компонентів та фрагментів у донора-трупа: затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000. № 226. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0699-00>
4. John Paul II. Address of His Holiness John Paul II to participants of the First International Congress of the Society For Organ Sharing. Available at: URL: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1991/june/documents/hf_jp-ii_spe_19910620_trapianti_en.html.
5. Gardner, Edmund G. Saint Catherine of Siena. Study in the religion, literature and history of the 14th century in Italy. – New York: E. P. Dutton and Company. 1907. Pp. xix, 440 p.
6. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018. № 2427-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>